

DIALOG

IULIAN VIȘA: TEATRUL E UN VIS ÎN CARE TOTUL ESTE POSIBIL

— Stimate Iulian Vișa, iată-vă așadar revenit la Sibiu. De ce ați ținut să vă întoarceți aici!

— Pentru că sînt din Sibiu. Și pentru că aici am început teatrul. Nu m-a tentat niciodată să fac teatru la București, nu am luptat niciodată să ajung în București...

— Dar făceați deja teatru — la Copenhaga...

— Cu atît mai pușin doream să vin la București. În Danemarca am învățat că important e ceea ce faci, nu unde faci. Eu vreau să fac teatru la Sibiu. Știind ce s-a întîmplat cu teatrul de aici... Am ambiția mea — din cînd în cînd, îmi place să îmi creez probleme. Îmi place să-mi creez obstacole, chiar și în realizarea unui spectacol, ca să am de luptat cu ceva. Pentru că luptînd, zbatîndu-te, găsești; eu voiam să găsesc. Și atunci mi-am zis că asta e o situație care mă tentează, îmi fac și mie bine, îmi dau și mie energii și speranțe, pentru că e un lucru pe care îl iau de la zero. Îmi place să iau lucrurile de la zero, să lucrez în perspectivă, nu să fac un spectacol, să rezolv un moment și după aceea să plec. Mă angrenez într-o activitate în clipa în care știu că ea durează, că poate să ajungă undeva, într-o anumită perioadă de timp.

— Dar care a fost obstacolul major în Danemarca!

— Acolo, ai libertate și o poți folosi; întrebarea e cît de bine o folosești. Ajuns acolo, mi-am zis: Doamne, dacă aș fi avut libertatea asta la vîrsta de optsprezece ani, la început, aș fi putut oare să mă păstrez eu, ca individ, la nivelul la care sînt acum? Oare nu m-aș fi degradat? Există o mulțime de tentații, nu-i ușor... De multe ori îmi spuneam: mai bine era în România, cînd nu puteam alege, cînd decideau alții pentru mine. Nu știu ce să alegi. Și îi înțeleg pe tinerii debusolați de acolo, înțeleg toate relele astea pe care îi le aduce

o libertate totală, pentru că ea are și o mulțime de efecte negative. Și mi-am spus: Bine că m-am format acasă, și acum mă «colorez», primesc noi valențe, decît să mă fi format aici și să ajung... știu eu unde? Eu am plecat gata format, și am încercat să mă redeschid. Ajuns în Occident la treizeci și trei de ani, nu mai poți să spui că nu știi cine ești; or, eu știam cine sînt.

— Și ce ați mai aflat despre dumneavoastră!

— Coborît dintr-o dată la nivelul zero, am zis: acum să văd totuși cine sînt. Și am reușit să-mi dau niște răspunsuri, mai mult sau mai pușin mulțumitoare, dar acum știu mai multe despre mine decît înainte. Am învățat să nu dau verdicte; de multe ori îmi spuneam: dacă nu înțeleg ceva, poate că nu sînt eu pregătît să înțeleg. Înainte știam că asta e bună, asta e rea. Acolo am învățat să disting și nuanțele culorilor. Înainte știam doar de negru și alb. Acum știu că negrul are foarte multe nuanțe, iar ca să ajungi la culoarea albă trebuie să se adune toate culorile: albul nu este alb, este rezultatul unei intense colaborări între foarte multe nuanțe. În orice caz, știu mai multe despre mine și despre ceilalți decît atunci cînd am plecat de aici, la vîrsta «fatală» de treizeci și trei de ani. De la treizeci și trei de ani începe coborîșul, dar la patruzeci de ani începe o nouă tinerețe. Și asta am simțit-o: la vîrsta de patruzeci de ani simțeam deja că nu mai sînt mulțumit de mine, că trebuie să fac ceva ca să ies din ceea ce am fost...

— La Sibiu ați avut parte din plin de obstacole...

— Da, m-am lăfăit în obstacole!

— Au existat «obstacole» și în teatru! Cum ați scăpat de ele!

— Am trimis niște actori la pensie, am dat afară niște figuranți de care nu aveam nevoie, am încercat să curăț teatrul de oamenii care nu erau interesați să lucreze cinstit.

— Credeți că ați reușit!

— În parte, da; dar nu am terminat. N-am avut timp, a trebuit să-mi concentrez atenția asupra spectacolelor, dar operațiunea va continua. Intenționez să rămîn în teatru numai cei care vor să facă teatru și cărora le place să facă asta. În teatru nu poți exista dacă nu îți place teatrul. Nimeni nu este obligat să ia salariu de la un teatru.

— Așadar, nu ați avut nevoie de o lege a teatrelor pentru asta! Să înțeleg că sînteți un director care nu are nevoie de o lege a teatrelor! Au fost situații pe care le-ați fi putut rezolva mai ușor dacă ar fi existat o astfel de lege!

— Nu. Un director de teatru, dacă e regizor, dacă e actor, așadar profesionist, are legea lui. Și teatrul are legea lui. Nimeni nu poate să dea valoare unui actor, nici o lege. Ești bun, te folosesc. Nu ești bun la mine, poate ești bun la altul. Actorii buni joacă. Cei proști nu joacă. Și dacă îți-e teamă să-i dai afară, după un timp ei singuri se scot din circuit, ei singuri se dau afară... La teatrul din Sibiu, toată lumea joacă. Nu există actor care să nu joace.

— Într-adevăr, ambele spectacole pe care le-ați montat aici au o distribuție foarte generoasă... Dar, fiindcă a venit vorba de spectacole, s-ar zice că preferați dramaturgia contemporană, dacă judecăm după autorii pe care i-ați propus acum...

— Nu... De la tragedia greacă și pînă la teatrul contemporan am montat de toate, adică nu m-am cantonat într-o anumită zonă, nu am o preferință exclusivă. Dacă ar fi totuși să-mi descopăr preferințe, atunci aș zice că sînt tentat mai degrabă de textul clasic, care are mai multă sevă, care are mai multe șanse de a se transforma într-un spectacol bun, pentru că este foarte bogat și ai mai multe elemente din care să-ți construiești spectacolul tău. Așa e la Shakespeare, la Molière sau la Goldoni, iar dintre contemporani, la cei mari, ca Beckett, care e un autor extraordinar...

— Cum alegeți textul!

— Aleg un text în clipa în care am o imagine. Dacă textul îmi dă o imagine, îl rețin. Dacă nu îmi dă nici o imagine, dacă mă chinuie s-o găsesc, să-l vizualizez, e semn că nu l-aș putea face. Pentru mine imaginea contează. Pentru mine, teatrul e un vis în care totul e posibil.

— Dar atunci cînd un text v-a sugerat o imagine, se poate întîmpla să sacrificați anumite pasaje care nu se potrivesc cu imaginea respectivă!

— Știți, eu am învățat de la Esrig un lucru — am învățat

multe dar, referitor la această întrebare, un lucru: renunță, strânge din dinți atunci când simți că nu se potrivește. Mai sînt multe spectacole de făcut, o faci în spectacolul următor, dacă îți se ivește ocazia. Las-o, mergi pe drumul pe care îți dictează spectacolul, e vocea spectacolului, spectacolul te conduce. Dacă spectacolul îți spune că nu «ține», nu are rost să te încapăținezi. Iar un spectacol se formează în repetiții...

— **Dar dacă, totuși, imaginea care s-a format, emancipându-se într-o anumită măsură față de text, intră în contradicție cu anumite pasaje din piesă!**

— Acelea trebuie scoase, spectacolul însuși îți-o dictează. Dacă ai această imagine-cheie, care consideri că este valabilă și care te interesează, atunci totul se organizează în jurul ei. Ceea ce nu «ține» trebuie dat la o parte. Într-un fel, e foarte greu de stabilit ce anume conduce... De fapt, într-un fel, conducem noi — ca în ședințele de spiritism: noi, de fapt, cerem ceea ce vrem. Adică, noi atragem energia care ne convine sau care «rimează» cu noi...

— **Vizați un anume tip de comunicare teatrală! Cu sens unic sau în ambele sensuri!**

— În ambele sensuri, cu siguranță. Aș dori, adică aș avea ca ideal — dacă-l pot numi așa, cuvîntul mă sperie, dar hai să-l folosesc — teatrul-terapie. Nu știu dacă am să ajung vreodată la el, dar încerc; în fiecare spectacol încerc cîte un moment de genul acesta. Încerc construirea unor spații care să atragă spectatorul, să-l schimbe, să-l facă să comunice altfel cu actorul... Eu cred mai mult în puterea teatrului care nu spune nimic, care nu folosește cuvîntul, care reușește să comunice prin privire: să stai, să privești un spectator în ochi pînă în clipa în care se întîmplă ceva cu el, pînă cînd înțelege ce îi ceri de fapt. Aș vrea să-l fac pe spectator să fie ca o ceară care se încălzește și care începe să ia formele pe care dorești tu să le ia... Dar și tu să iei forma pe care el îți-o cere. Acesta cred că este adevăratul teatru. Eu am studiat foarte mult teatrul antic: nu mai știu dacă în traduceri românești apar acele pasaje extraordinare în care se indică modul în care corul trebuia să cînte și cum trebuia spus textul... Numai citînd lucrurile astea îți dai seama unde era dus spectatorul, ce însemna orchestra aceea care cînta, cum se năștea acea stare care pregătea spiritul; apoi venea corul care dănuia, care incanta, nebunia asta se combina cu orchestra și apoi abia intra actorul: actorul nu intra nepregătit, și erai introdus într-un spațiu în care nu mai puteai să nu accepți ceea ce îți se oferea.

— **Așadar, se crea ceea ce numiți «o formă de energie»!**

— Da, era un ritual, o formă de energie, de căutare a energiei. De fapt, de aici a și plecat teatrul. Noi de fapt revenim la lucrurile astea, care astăzi se numesc experimente... Actorul era un preot care oficia, un intermediar între credincios și Dumnezeu. Actorul nu trebuie să reprezinte, el trebuie să existe aici și acum... Eu cred că teatrul ar trebui să devină ce a fost odată: catharsisul. Asta este. Dacă faci astăzi catharsis se zice: «Ah, un experiment, am mai văzut așa ceva și la Berlin, la nu știu care festival». Nu este adevărat, noi nu facem experimente, noi nu facem decît să reluăm experiențele, sau să le înțelegem abia acum... Omenirea le-a digerat. Noi, ca indivizi, descoperim de fiecare dată vechi adevăruri. Și atunci, să revenim la valoarea pe care teatrul a avut-o odată: cred că asta este teatrul adevărat: teatrul în care noi ne găsim pe noi înșine. Și în clipa în care voi putea face așa ceva, cred că am să fiu mulțumit...

— **Nu vă întreb dacă credeți că asta se poate realiza și cu piese românești contemporane, fiindcă ar trebui să vă întreb mai înfii, și eu, ce piese românești ați citit de cînd v-ați întors — după cele 14—15 ore zilnice de repetiții, de antrenament corporal și vocal cu actorii, de gherilă administrativă... Vă întreb, în schimb, dacă credeți că sînt necesare legi protecționiste pentru dramaturgia noastră...**

— Nu, nu cred așa ceva. Eu cred în valoarea care se impune; dacă există. Restul este politică. Or, noi am ajuns la momentul în care unica politică este din nou valoarea: ești bun, te joc; nu ești, lasă-mă, domnule, să-mi văd de treabă!

— **Mulți dramaturgi contemporani se plîng că nu le sînt cunoscute textele. De cînd ați revenit în țară, vi s-a propus vreun text original!**

— Nu.

— **Păi vedeți! Sînteți vinovați...**

— ?!

— **...că nu i-ați căutat, că nu le-ați scotocit prin sertare...**

— Nu obișnuiesc să deschid sertarele altora, dacă ei nu vor să le deschidă. Asta e treaba lor. De altfel, nu mai au nici o scuză: scuză cu sertarul a dispărut... Acum mobila este și foarte scumpă... lasă sertarul, fă mobilă fără sertar, pune textul pe masă... Iar dacă totuși dau texte, le dau în București, ceea ce este iarăși foarte relevant: «Să fiu jucat în București!» Ei nu vor să fie jucați în teatru, ei vor să fie jucați în București...

— **lată-ne ajunși la proiecte...**

— Proiectele sînt, pînă una-alta, și de posibilitățile de a aduce actori. Deocamdată nimeni nu s-a înscris, nimeni nu s-a anunțat. Eu pot să fac proiecte în funcție de actorii care sînt aici, dar sper să reușesc să mai aduc actori, ca să pot să gîndesc ceva și dincolo de starea actuală a teatrului. Din păcate, însă, nu se găsesc locuințe. Nefiind locuințe, nu vin oameni. Și uite-așa, ne învîrtim într-un cerc vicios... Oricum, venind aici, am găsit o anumită stare de lucruri; m-am adaptat acestei stări, iar acum pot să propun spectacole bazîndu-mă pe actorii pe care îi am, poate și în speranța că vor mai veni și alții...

— **Și, în condițiile acestea, ce v-ați gîndit să mai montați!**

— Jacques fatalist al lui Diderot, un spectacol cu două personaje după Arrabal, am tradus și niște texte de Franca Rame, numai cu femei — deci am să fac și un spectacol numai cu femei: niște monoloage tragice, dramatice, comice —, apoi un spectacol după Decameronul lui Boccaccio... Deci cam asta ar fi: spectacole pe care le «văd», le pregătesc, știu cum vreau să le fac.

— **Sînt cumva spectacole pe care le-ați mai făcut și în Danemarca!**

— A, nu. Eu fac arareori un spectacol de două ori. Dacă reiau totuși un spectacol, îl reiau pentru că nu m-a mulțumit prima formulă, dar în nici un caz nu-l repet. Acum, scena îmi oferă și ea mai multe posibilități. De altfel, cînd am venit, am început cu refacerea scenei, care acum poate fi concepută diferit de la un spectacol la altul. Posibilitățile scenei actuale nu au fost încă epuizate, dar vrem oricum să ieșim și în alte spații de joc.

— **Aveți deja în vedere ceva anume!**

— Da, jucăm deja în foaier, și sîntem în tratative și pentru niște pivnițe de la Muzeul Brukenthal, care stau nefolosite. Este posibil să ieșim și în aer liber, probabil că la anul, în august-septembrie, vom organiza prima ediție a unui festival internațional Shakespeare în aer liber, Sibiul oferind multe posibilități...

— **Cu ce fonduri!**

— Avem promisiuni de ajutor din partea Ministerului Culturii, de asemenea din partea Fundației pentru Tineret, care ne-a sprijinit și în toată perioada asta, și mai sînt interesați și alții, unii chiar ne roagă să nu îi uităm ca sponsori ai festivalului, ceea ce, evident, ne bucură foarte tare. Apoi încercăm să realizăm o sală-studio, prin adaptarea actualii săli de repetiții și prin mutarea unor pereți; oricum, ea va continua să funcționeze ca sală de repetiții, dar avem nevoie și de o sală-studio, căci noi nu avem posibilitatea să dăm două spectacole în aceeași zi. Iar intenția de a atrage cît mai mult public spre teatru vrem să o materializăm și transformînd teatrul într-un centru de cultură, care să cuprindă și expoziții de pictură, sculptură. Iar această proiectată sală-studio ar putea fi folosită după spectacol și pentru discuții ori pentru concerte de cameră...

— **Ați fost invitat să montați ceva și în București!**

— Da. Voi monta, probabil, Richard II la Teatrul Național din București, un spectacol pe care voiam să-l fac cu ani în urmă, împreună cu Ovidiu Iuliu Moldovan și cu alții. La începutul lunii aprilie ar putea începe repetițiile. Am mai primit propuneri și din partea altor teatre, și din țară, dar intenția mea este să fac cît mai mult cu putință în primul rînd pentru Sibiu.

VICTOR SCORADEȚ